

Eörsi István

Az információszabadságról

Jogászai képzettség nélkül, egyszerű citoyeni észjárással úgy gondolom, hogy az olyan társadalomnak, mely váratlanul előálló új történelmi lehetőségek és kényszerek következtében fejlődésének folyamatosságát megtörve új pályára lendül, lelegelementárisabb érdeke, hogy igazságos erkölcsi hierarchiát alakíthasson ki, elsősorban azok körében, akik, mint politikusok, gazdasági vezetők vagy politizáló és alkotó értelmiségiek, a beköszöntő új korszak fejlődését közvetlenül befolyásolják. Igazából az a véleményem, hogy ennek az igénynek a lehető legtágabb értelemben, a teljes lakosság körében érvényesülnie kellene.

Nem képzelhető el igazi demokrácia olyan társadalomban, amelyben egy köztisztviselő megítélt társadalmi pozícióból, megkerülhetetlen hatáskörrel pusztán az adatvédelemre koncentrálna, és esze ágába sem jut, hogy az információk szabadságáért is felelős, olyan korban, amikor a letűnt, önkényuralmi korszak demokratává átvédlett és még mindig nagy hatalmú hivatalnokai mindent megtesznek e szabadság minimalizálása érdekében.

Az igazságos erkölcsi hierarchia megteremtését Magyarországon rendkívüli módon nehezíti, hogy az új rendszerből visszatekintő politikai osztály és értelmiségi székértábor – tiszteltet a kivételeknek – nem tud mit kezdeni saját hajdankori buzgólkodásaival, azzal, hogy lelkileg is elfogadta az áruláson és tömeggyilkosságon alapuló Kádár-rendszer későbbi teljesítményét. Ha csakugyan elfogadta ezt, akkor – úgy érezheti – nem törhet pálcák azok felett, akik nála tevőlegesebben, esetleg titkos eszközökkel támogatták az önkényuralmat.

Nincs erkölcsi alapja annak – gondolják sokan –, hogy különbséget tegyünk az együttműködés különféle fokozatai közt. Mások – főként, amióta magasba tört a nacionalista-rasszista-irredenta-klерikális jobboldal fél évszázada elfojtott szökőárszerű indulata – úgy gondolják, hogy a hetvenes-nyolcvanas években Kádárék is, ha mindent megfontolunk, demokraták voltak, akkor hát miért szekírozuk azokat, akik hozzánk hasonlóan annak a rendszernek a fennmaradásán munkálkodtak.

Az efféle és ezekhez hasonló gondolatmenetek az adatvédelem fetisizálására vezetnek. „Ki a bűnös, ne kérjük, / Últessünk virágot” – ezt a szép, de sajnos hamis nosztalgijú nótát visszhangozzák. Pedig e vers születésének korában egy másik költő is beszélt a bűnösökről, és „Sírjukban is megátkozott gazok”-nak nevezte őket. Ezt a költőt manapság ritkábban

idézik, mert a rossz lelkiismeretű értelmiségi semmitől sem retteg jobban, mint a környezetenül végiggondolt igazságtól.

Ez az igazság azt kívánja tőlünk, hogy – borzalmasan megkésetten, spontánul szép tiszta szándék nélkül, erkölcsi kényszerűségből – öntsünk tiszta vizet a pohárba.

Ne rendeljük többé az adatvédelmet az információ szabadsága fölé, hanem használjuk arra, amire való. Tudhassa meg bárki, hogy ki

Nem arra van szükség, hogy megnyirbáljuk bűnösnek találtak állampolgári jogait, hanem annak lehetőségét kell megteremteni, hogy a közösség egészséges értékrendet alakíthasson ki a saját soraiban

sértette meg adatait a Kádár-korszakban, milyen adatokat sértett meg, milyen eszközökkel, és mire használta a rendszer az illegálisan megszerzett információkat. Az adatvédelem pedig oltalmazza a kor szereplőinek – az üldözötteknek és az üldözőknek – a magánéletét, továbbá azokat az adatokat, de csakis azokat, amelyek a mai magyar állam biztonságát (de nem az egykori besúgók vagy tartóztartók, vagy III/2-es lángoló hazafiak biztonságát) veszélyeztetik. A titkon elkövetett, gyakran igen lukratív gázság válhasson végre nyilvánossá minden esetben, és a társadalom dolgozza fel a rá zúduló adatokat, ahogyan képes erre.

Ez az igazságos erkölcsi hierarchia feltétele: nem arra van szükség, hogy nagyon megkésetten és már csak ezért is értelmetlenül megnyirbáljuk bűnösnek talált embercsoportok állampolgári jogait, megfenyítjük, borsóra térdepeltessük, pellengrére állítsuk őket, hanem egyszerűen csak annak lehetőségét kell megteremteni, hogy a közösség egészséges értékrendet alakíthasson ki a saját soraiban.

Ha erről lemondunk, akkor magáról a közösségről mondunk le. Akkor továbbra is a pártállami korból itt maradt, nagy hatalommal és hatáskörrel rendelkező cinkosok akarata érvényesül, akkor megtörténhet az, hogy 1952-től 1989-ig termékeny belüleges pályát befutott szakem-

bert részesít a belügyminiszter életműdíj gyanánt ezredesi kinevezésben (lásd: Péter László: Egy politikai nyomozóról, ÉS, 2005. január 21., és Ungváry Krisztián: Nemzetbiztonsági szemfényvesztés, Népszabadság, 2005. január 27.), és a III/III osztály titkos és szigorúan titkos tisztjeinek személyi anyagai a Belügyminisztérium őrzetében maradnak. A pártállam elnyomó apparátusának és besúgóhálózatának még mindig aktív állománya továbbra is nagyobb állami támogatást élvez, mint az egykor üldözöttek információs szabadságának eszménye, a rendszerváltozás tehát erkölcsi tekintetben nem valósulhat meg. Az információs szabadság helyett a pártállami elnyomó szervek érdekképviseletét elvállaló mai hatósági emberek hazudozása, cinizmusa, általános gyanakvás, bizonytalanság és végül érdektelenség, közöny érvényesül, és mindez a jogállam adatvédelmi kötelezettségének alkotmányos formáját ölti magára.

1989 óta folyik a harc – leegyszerűsített megfogalmazással élve – a besúgók adatainak védelme és a pártállam üldözötteinek információs szabadsága között.

Átlátom e harc tétjét, csak azt nem értem, hogy miért nem kérdezzük meg félreérthetetlenül, mi erősebb: a pártállami elnyomó szervek mai érdekérvényesítő képessége vagy az a társadalmi igény, mely közös dolgaink rendezését tekinti legfőbb feladatának?

PÁPAI GÁBOR RAJZA